

СТАНОВИЩЕ

За дисертацията на Сечил Юзерган на тема

„В търсенето на постчовешката ера – критика на сливането на човешката биология с изкуствения интелект“

за присъждане на научно-образователната степен „доктор по философия“

Дисертацията е в обем от 208 страници и е разделена на увод, пет глави, заключение и библиография. Последната се състои от 109 заглавия на латиница, обхващаща публикации главно на английски език, като има и такива на турски. Като обем на текста и литературата дисертацията отговаря на обичайните изисквания за подобен труд.

От увода става ясно, че, макар и експлицитно неназовани, целите на дисертацията са да „изследва влиянието на съвременните технологии върху нашия живот“ (стр. 4 от дисертацията). Тази много обща формулировка се очаква да се конкретизира в по-нататъшния текст на увода, но от него научаваме само, че ще се задават философски и етически въпроси около това влияние. Един от тях е дали дигитализацията променя нашата онтология и свързаните с това въпроси за промените в човешкото възприятие на времето, пространството, реалността, екзистенцията и нашите взаимоотношения с нас самите и с другите (пак там). Идеята е да се постигне по-дълбоко разбиране на съвременните процеси, оформени от технологичния напредък, и да се изяснят такива понятия като трансхуманизъм и постхуманизъм. Така става ясно, че задачите са изразяването на скептицизъм по отношение на предимствата на технологичния напредък, поставянето на въпроси около съвременното ни битие, свързано с развитието на изкуствения интелект, и въвеждането исторически контекст или фон за формирането и изменението на подобни идеи. От това, както и от целия последващ текст заключавам, че дисертацията представлява обзор на някои съвременни идеи за природата и ролята на

технологииите в човешкото битие и проследяването им назад до определени мислители като Ницше, Хайдегер и Мерло-Понти. Не отричам нуждата от подобни обзори, но те подкрепят главно образователната част на степената „доктор по философия“ и много по-малко научната ѝ компонента. Както подсказва и заглавието, става въпрос за критичен поглед, а не за обяснения на визираните процеси.

Това обяснява и структурата на работата: главите са разделени, така да се каже, „на едро“, и дори там, където се издига претенцията за построяването на аргумент, типичните му компоненти не могат да бъдат открити. Например, в глава II се казва, че се лансира следният аргумент (цитирам): „Появяването на еволюционните теории през 19 в., особено на теорията на Дарвин за естествения отбор, поставя пред предизвикателство доминиращите вярвания чрез издигането на светски, вместо божествен, произход на видовете.“ (стр. 11 от автореферата и стр. 74 от дисертацията). Тук не се вижда аргумент, а само констатация, която се нуждае от обяснение и защита. Всъщност навсякъде в текста, където се говори за аргументи, нещата изглеждат по този начин. Изводът, който може да се направи, е, че става дума за т.нар. наративна аргументация, която чрез очертаването на алтернативна на изследваната перспектива трябва да покаже, че и други интерпретации са възможни. Въпросът е обаче те да бъдат надлежно обосновани.

Ако надникнем по-отблизо в отделните глави, ще видим, че първата се занимава с очертаването на развиващия се технологичен ландшафт, което отново е серия от описания, дължащи се на неексплицирана гледна точка. Историческите препратки тук са към развитието на серията индустриални революции, настъпили в определени периоди на западната култура.

Във втората глава намираме няколко дефиниции на основните понятия, като това за „технология“. Издиганата е претенцията да се очертаят различни философски перспективи, от които това понятие се „вижда“ по различен начин, но те не са конкретизирани достатъчно, сведени само до три, нито авторите,

които ги защитават, са критикувани в дълбочина. Основното ударение пада върху възгледите на Мартин Хайдегер, за които се твърди, че са релевантни днес, близо 100 години по-късно, но тази релевантност трябва да се обоснове допълнително. След това намираме анализ на понятието „човешка природа“, който, имайки предвид ограничения обем на секцията, далеч не е толкова информативен, колкото се твърди. Въпреки това, имайки предвид задачата да се постави това разбиране за човешката природа в отношение с природата и функциите на изкуствения интелект, тази ограниченост може да се допусне.

Третата глава е посветена на разглеждането на резервите относно подобряването на човека и аргументите в подкрепа на подобряването. Тя е построена във вид на диалог между пропоненти и опоненти, като най-добре се открояват възгледите на Савулеску и Бостром. Обсъждат се не само индивидуалните, а и социалните последици от въвеждането на интерфейса мозък-компютър и други предполагаеми подобрения на човешката природа и когнитивни способности. Авторската позиция тук мога да определя като „въздържани от съждение“, което е по-характерно за журналистически статии, отколкото за дисертация. Такъв обаче е цялостният стил на работата.

Четвъртата глава се занимава с две нашумели съвременни интелектуални движения, наречени трансхуманизъм и постхуманизъм, като в края на главата се правят връзки с възгледите на Ницше. Разликата е изяснена доста добре, но се нуждае от структуриране. Отново не намираме извод, който авторката да защитава с аргументи. Това още веднъж потвърждава обзорния характер на текста.

В петата глава най-накрая се стига до въпрос, наречен в автореферата „централен“ за изследването (стр. 17 от автореферата и стр. 133 и сл. От дисертацията). Тук намираме и теза, защитавана от авторката, а именно, че дигитализацията не е радикална промяна в човешката онтология, а продължение на въплътеността на съзнанието. За последната отново се прибегва до обосновка чрез трудове на Хайдегер и Мерло-Понти, като

изобилната съвременна литература по този въпрос е напълно игнорирана. Запознаването с нея твърде вероятно би довело до модификации в тезата и със сигурност би допринесло за класически тип аргументация.

Едва в заключението заглавието на дисертацията за първи път намира своето оправдание в отделната секция за критика на сливането на изкуствения интелект с човешката биология (стр. 195 от дисертацията). Нетипично е в заключението да се въвеждат нови теми и нови аргументи, които не са развити в текста. Освен това, то в голяма степен повтаря увода и изглежда като основа на резюмето на главите в автореферата.

Съдържанието на дисертацията не показва отделните подзаглавия в петте глави, а това е задължително.

Приносите потвърждават обзорния характер на текста. Не съм сигурна, че шестият принос, а именно „да насърчава по-нататъшни изследвания и дебати“ (стр. 24 от автореферата) е автентичен. Останалите са донякъде приемливи и адекватно отразяват съдържанието на работата.

Навсякъде в това становище съм имала предвид английската версия на автореферата.

Езикът е добър, малко разточителен, но все пак авторката успява достатъчно ясно да изрази идеите си. Повтарям, че това е дисертация за идеи и възгледи, а не за тези и аргументи (и обосноваване).

Въз основа на казаното по-горе ще гласувам с „да“ за присъждането на Сечил Юзерган на образователната и научна степен „доктор по философия“.

29.01.2024

Проф. дфн. Анета Карагеоргиева